

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Однією з необхідних та обов'язкових умов нормального функціонування будь-якої держави та суспільства є забезпечення громадського порядку. У Кримінальному кодексі (далі – КК) України (ч. 1 ст. 2) передбачено, що своїм завданням він визначає правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам. Тому використання кримінально-правових засобів охорони громадського порядку є одним із дієвих засобів реагування на суспільно небезпечні посягання у цій сфері.

Сучасне українське суспільство стурбоване поширенням деструктивних процесів у відносинах між різними групами людей, сформованих за соціальними, політичними, релігійними, територіальними, національними й іншими ознаками. Однією з форм реалізації таких негативних процесів є групові порушення громадського порядку. Такі протиправні дії, як свідчить судова та слідча практика, зачіпають цілу низку суспільних відносин, що знаходяться під охороною закону про кримінальну відповідальність, зокрема, у сфері життя та здоров'я особи, власності, нормальної роботи органів державної влади, підприємств, установ та організацій. Злочинна поведінка таких груп людей є безконтрольною та залежною від зовнішніх чинників, що характеризуються підвищеною суспільною небезпекою. Нерідко групові порушення громадського порядку набувають соціально загрозливих форм і зумовлюють вчинення більш тяжких злочинів (вбивств з мотивів расової, національної чи релігійної нетерпимості, масових заворушень, хуліганств, знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини).

Згідно з офіційними даними Державної судової адміністрації України за період, який досліджується (2001–2009 рр.), зафіксовано лише три обвинувальних вироки за групове порушення громадського порядку. У дослідженні також встановлено, що слідча практика має лише поодинокі випадки порушення кримінальних справ за ст. 293 (“Групове порушення громадського порядку”) КК України. Так, за даними Міністерства внутрішніх справ (далі – МВС) України, у 2001 р. за цією статтею було порушено 2 кримінальні справи, у 2002 р. – 4, у 2003 р. – 6, у 2004 р. – 10, у 2005 р. – 14, у 2006 р. – 11, у 2007 р. – 6, у 2008 р. – 9, у 2009 р. – 5.

Проте такі, загалом невисокі, показники не відображають реальної кількості вчинених злочинів. Насправді, вчинення таких злочинних дій – непоодинокий факт. Про це свідчать результати проведеного дисертантом анкетування працівників органів внутрішніх справ (далі – ОВС) (40,7 % з усіх опитаних осіб вказали, що їм відомі випадки групового порушення громадського порядку). Головними причинами такої ситуації є: латентність зазначеного посягання; складнощі при доказуванні саме групового характеру злочину; неправильна кваліфікація таких дій як вчинення групового

хуліганства; відсутність реальних потерпілих від злочину; соціально-політичні зміни.

Вибір теми дисертаційного дослідження зумовлюють ще й такі чинники: недосконалість правової норми, яка передбачає відповідальність за групове порушення громадського порядку, та труднощі в її практичній реалізації; неврахування зарубіжного досвіду щодо протидії такому злочину; недостатнє вивчення теоретичних аспектів питання, пов'язаного із кримінально-правовою охороною громадського порядку; відсутність чітких критеріїв відмежування групового порушення громадського порядку та суміжних злочинів чи адміністративних правопорушень. Зазначене вище підтверджують результати опитування працівників ОВС, 55,9 % з яких вказали, що ст. 293 КК України є недосконалою, і тому потребує законодавчих змін.

Питанням кримінально-правової характеристики та відповідальності за групове порушення громадського порядку була присвячена значна кількість наукових праць вчених, серед яких особливий внесок становлять праці Г.З. Анашкіна, М.І. Бажанова, Ю.В. Бауліна, В.Т. Дзюби, І.М. Даньшина, О.П. Ігнатова, Т.М. Кафарова, І.Я. Козаченка, І.М. Копотуна, М.Й. Коржанського, В.В. Кузнецова, М.Т. Куца, В.А. Ломаки, П.С. Матишевського, П.П. Михайленка, В.О. Навроцького, М.Л. Накловича, В.В. Налуцишина, Г.І. Піщенко, Ю.М. Ткачевського, А.П. Тузова, Є.В. Фесенка, С.С. Яценка та ін. Без сумніву, що роботи цих науковців мають значну наукову і практичну цінність. У них розглянуто окремі теоретичні та прикладні питання кримінально-правової характеристики та відповідальності за вказаний злочин.

Теоретичну основу дослідження, окрім робіт згаданих авторів, складають також праці вітчизняних і зарубіжних науковців минулого й сучасності в галузі кримінального права. Теоретичним підґрунтям дисертаційної роботи стали праці: П.П. Андрушка, І.Г. Богатирьова, В.І. Борисова, П.А. Вороб'я, В.О. Глушкова, В.В. Голіни, В.К. Грищука, Н.О. Гуторової, О.М. Джужи, О.О. Дудорова, О.М. Костенка, О.Г. Колба, В.С. Комісарова, Л.М. Кривоченко, В.М. Кудрявцева, Н.Ф. Кузнецової, С.Я. Лихової, М.І. Мельника, В.О. Меркулової, В.А. Мисливого, А.А. Музики, В.І. Осадчого, М.І. Панова, А.В. Савченка, В.М. Смітінка, В.В. Сташиса, Є.Л. Стрельцова, В.Я. Тація, В.П. Тихого, В.О. Тулякова, Г.О. Усатого, П.Л. Фріса, М.І. Хавронюка, П.В. Хряпінського, В.Л. Чубарева, В.І. Шакуна, Н.М. Ярмиш та ін.

Попри це, як і раніше, багато аспектів досліджуваного питання залишаються дискусійними та розв'язуються суперечливо. Зумовлюється це, зокрема, і тим, що самостійного комплексного дослідження кримінально-правової характеристики групового порушення громадського порядку у вітчизняній кримінально-правовій доктрині ще не було. Це одна з причин, яка пояснює практичну відсутність судової практики застосування закону про кримінальну відповідальність у згаданій сфері.

Усе наведене вище свідчить про актуальність теми дослідження і необхідність наукового осмислення та дослідження норми про кримінальну

відповідальність за групове порушення громадського порядку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає тематиці Пріоритетних напрямків фундаментальних та прикладних досліджень вищих навчальних закладів та науково-дослідних установ МВС України на період 2004–2009 рр. (наказ МВС України від 5 липня 2004 р. № 755), основним напрямом наукових досліджень Київського національного університету внутрішніх справ на 2008–2010 рр. (п. 3.4.1), Комплексній програмі профілактики правопорушень на 2007–2009 рр. (постанова Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1767) та ґрунтується на положеннях Концепції реформування кримінальної юстиції України (Указ Президента України від 8 квітня 2008 р. № 311/2008) та Концепції забезпечення безпеки та правопорядку під час проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу (розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2008 р., № 1244).

Тема дисертації затверджена Вченою радою КНУВС (протокол № 17 від 26 грудня 2006 р.), передбачена планами проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт у Київському національному університеті внутрішніх справ на 2009 р. (п. 142) і внесена до Переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права схвалених відділеннями Академії правових наук України (п. 591, 2007 р.).

Мета та завдання дослідження. Основною *метою* праці є здійснення всебічної кримінально-правової характеристики групового порушення громадського порядку та розроблення на цій основі пропозицій щодо вдосконалення закону про кримінальну відповідальність, які спрямовані на підвищення ефективності судової й слідчої практики. Реалізація визначеної мети стає можливою за умови комплексного та системного підходу до розв'язання ряду взаємопов'язаних *завдань*, серед яких можна визначити такі:

- провести ретроспективний аналіз відповідальності за групове порушення громадського порядку;
- здійснити порівняльно-правове дослідження норм про відповідальність за групове порушення громадського порядку за вітчизняним законодавством й кримінальним законодавством окремих зарубіжних країн;
- визначити та дослідити родовий та безпосередній об'єкти складу злочину, передбаченого ст. 293 КК України;
- проаналізувати і розкрити зміст об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 293 КК України;
- встановити ознаки осіб, які можуть бути суб'єктом злочину, передбаченого ст. 293 КК України;
- з'ясувати зміст суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 293 КК України;
- виявити характерні ознаки досліджуваного злочину, за якими він відрізняється від суміжних складів злочинів та адміністративних правопорушень;
- розглянути питання щодо особливостей кримінальної відповідальності

за групове порушення громадського порядку;

– сформулювати відповідні рекомендації щодо вдосконалення закону про кримінальну відповідальність та оптимізацію правозастосовної діяльності.

Об’єкт дослідження – суспільні відносини у сфері кримінально-правової охорони громадського порядку.

Предмет дослідження – кримінально-правова характеристика групового порушення громадського порядку.

Методи дослідження. За допомогою *історико-правового* методу проведено вивчення етапів розвитку норм про відповідальність за групове порушення громадського порядку (підрозділ 1.1); *порівняльно-правовий* метод використовувався у порівнянні вітчизняної кримінально-правової норми, що регламентує відповідальність за аналізований злочин, з відповідними нормами законодавства про кримінальну відповідальність окремих зарубіжних країн (підрозділ 1.2); *формально-логічний* метод надав змогу дослідити поняття “громадський порядок” (підрозділ 2.1); *догматичний* метод дозволив провести аналіз норм чинного законодавства про кримінальну відповідальність, що сприяло виявленню недоліків у ньому та допомогло сформулювати пропозиції щодо його вдосконалення (розділи 2, 3 та 4); *конкретно-соціологічний* – при аналізі результатів анкетування працівників ОВС та дослідженні матеріалів судової та слідчої практики (розділи 2, 3 та 4).

Емпіричну основу дослідження становлять: статистична звітність Державної судової адміністрації України та МВС України (2001–2009 рр.); узагальнення результатів анкетування 270 слідчих і працівників оперативних підрозділів ОВС; зведені дані вивчення 220 архівних кримінальних справ, порушених за ст. 296 КК України, що перебували у провадженні протягом 2001–2009 рр., зведені дані вивчення 11 кримінальних справ, порушених за ст. 293 КК України, що розслідувалися протягом 2002–2009 рр. слідчими ОВС.

Наукова новизна одержаних результатів полягає, насамперед, у тому, що дисертація є першим в Україні комплексним монографічним дослідженням кримінально-правової характеристики групового порушення громадського порядку. На підставі проведеного дослідження автором сформульовано низку положень, висновків і пропозицій, нових у концептуальному плані і важливих для юридичної практики. Зокрема,

вперше:

– комплексно визначено основні етапи становлення відповідальності за групове порушення громадського порядку: 1) за періодами розвитку вітчизняного кримінального законодавства, виділені такі етапи генезису кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку: а) виникнення кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку (перша половина XIII ст. – перша половина XVII ст.); б) розвиток такої відповідальності та її диференціація (друга половина XVII ст. – початок XX ст.); в) уточнення ознак відповідного складу злочину (1922–1961 рр.; 1966–2001 рр.); г) остаточне закріплення та виникнення потенційних моделей удосконалення відповідальності за групове порушення громадського

порядку (з 2001 р. й дотепер); 2) за об'єктом посягання: а) посягання на різні суспільні відносини, зокрема, на основи правопорядку (XV ст. – 1715 р.); б) посягання на державну владу (1715–1845 рр.); в) посягання на порядок управління (1845–1961 рр.; 1966–2001 рр.); г) посягання на громадський порядок (з 2001 р. й дотепер);

– класифіковані типові групові дії: заклики до громадян не виконувати вимоги представників влади; непокоря розпорядженням представників влади; створення значних перешкод для нормальної роботи підприємств, установ чи організацій; блокування роботи транспорту; незаконне пікетування; обмеження доступу громадян до громадських місць;

– доведено, що виділення з першого загального наслідку (грубого порушення громадського порядку) одного з його проявів (суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації) є недоцільним, відтак запропоновано останній наслідок виключити з диспозиції ст. 293 КК України;

– обґрунтовано, що обов'язковими ознаками об'єктивної сторони групового порушення громадського порядку є також місце вчинення злочину (громадське місце) та обстановка вчинення злочину (публічно);

– доведено, що визначення змісту умислу при груповому порушенні громадського порядку залежить від видів умислу та співучасників. Якщо винна особа вчиняє злочин, передбачений ст. 293 КК України, з визначеним (конкретизованим) умислом, то слід вести мову про прямий умисел, а якщо з невизначеним (неконкретизованим) – про непрямий. Також обґрунтовано, що непрямий умисел може мати місце в поведінці саме пособника;

– обґрунтована пропозиція передбачення відповідної компромісної норми в ст. 293 КК України;

– запропоновано висновок про доцільність об'єднання ст.ст. 293 та 294 КК України;

удосконалено:

– аргументацію, що злочин, передбачений ст. 293 КК України, слід вважати закінченим з моменту настання наслідків;

– критерії, за якими має здійснюватися розмежування групового порушення громадського порядку від інших суміжних складів злочинів та адміністративних правопорушень, зокрема, передбачених ст.ст. 294, 295, 296, 279, 341, 356 КК України та ст.ст. 185, 185-1 Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП);

– чинну редакцію ст. 293 КК України, через внесення до неї пропозицій, здатних, на думку автора, підвищити її ефективність;

дістали подальшого розвитку:

– наукові позиції про те, що громадський порядок (як родовий об'єкт злочину) – це урегульована нормами права та поставлена під охорону закону про кримінальну відповідальність сукупність суспільних відносин, що складаються у сфері забезпечення нормальних умов праці, відпочинку, побуту і спокою людей;

– теоретичні підходи, що групове порушення громадського порядку вчиняється тільки через дію;

– аргументація про те, що суб'єктом групового порушення громадського порядку є загальний суб'єкт;

– ідеї щодо передбачення в Загальній частині КК України підстав кримінальної відповідальності юридичних осіб, зокрема й за вчинення окремих злочинів проти громадського порядку (ст.ст. 293, 294 КК України).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки і рекомендації використовуються: у *правотворчості* – з метою удосконалення правових норм про відповідальність за злочини проти громадського порядку (лист про впровадження у законотворчий процес Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної Ради України від 15 січня 2010 р. № 04-19/14-29); у *правозастосуванні* – при розслідуванні ОВС кримінальних справ про групове порушення громадського порядку (акт впровадження у практичну діяльність Головного слідчого управління МВС України від 8 грудня 2009 р. № 13/11 – 3684) та судовому розгляді відповідних кримінальних справ (лист з Верховного Суду України про врахування пропозицій до постанови Пленуму Верховного Суду України від 22 грудня 2006 р. № 10 “Про судову практику у справах про хуліганство”, від 10 лютого 2010 р. № 20-543/0/8-10); у *навчальному процесі* – при викладанні курсу “Кримінальне право. Особлива частина” (за темою: “Злочини проти громадського порядку та моральності”) та спецкурсу “Кваліфікація злочинів, підслідних ОВС” (за темою “Кваліфікація злочинів проти громадського порядку та моральності”), підготовці підручників та навчальних посібників із кримінального права (акт впровадження в навчальний процес Київського національного університету внутрішніх справ від 16 червня 2010 р.).

Апробація результатів дисертації. Основні ідеї, положення та висновки, сформульовані в роботі, оприлюднено на: всеукраїнській науково-практичній конференції “Формування правової держави в Україні. Проблеми і перспективи” (м. Тернопіль, 2008 р.), міжнародній науково-практичній конференції “Актуальні проблеми та узагальнення національного та світового наукового досвіду в напрямку бачення шляхів реформування правової системи України” (м. Луцьк, 2008 р.), V міжнародній науково-практичній інтернет-конференції “Розвиток України в ХХІ ст.: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми” (м. Тернопіль, 2008 р.), загальноуніверситетській науково-теоретичній конференції “Проблеми кримінально-правових наук: історія, сучасність, міжнародний досвід (пам’яті професора П.П. Михайленка)” (м. Київ, 2009 р.), міжнародній науково-практичній конференції, присвяченій 70-річчю Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника “Правова політика Української держави” (м. Івано-Франківськ, 2010 р.).

Публікації. Основні результати дисертації викладено у 12 публікаціях, з яких: сім статей опубліковані у наукових фахових виданнях України, п’ять

статей (тези виступів на наукових конференціях) – в інших виданнях.

Структура і зміст роботи. Структура дисертації визначена предметом та зумовлена метою і завданнями дослідження. Дисертація складається з переліку умовних скорочень, вступу, чотирьох розділів, що включають вісім підрозділів, висновків, восьми додатків та списку використаних джерел (332 найменування). Повний обсяг дисертації становить 251 сторінку, з них загальний обсяг тексту – 197 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми дослідження, вказується на зв'язок дослідження з науковими планами та програмами, визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет та методологічні засади дослідження, його емпірична база, формулюється наукова новизна, розкриваються наукове та практичне значення одержаних результатів.

Розділ 1 “Історичний та порівняльно-правовий аналіз кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку” складається з двох підрозділів, де розкриті історичні та порівняльно-правові аспекти дослідження кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку.

У *підрозділі 1.1. “Розвиток вітчизняного кримінального законодавства про відповідальність за групове порушення громадського порядку”* зроблено огляд літератури за темою і обґрунтовано напрям дослідження. Також дисертантом проаналізовано історичний процес становлення норми про відповідальність за групове порушення громадського порядку у вітчизняному законі про кримінальну відповідальність, який відбувався в контексті розвитку норм, що передбачають відповідальність за злочини проти громадського порядку.

За *періодами розвитку вітчизняного закону про кримінальну відповідальність* автором виділені такі етапи генезису кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку: 1) виникнення кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку (перша половина XIII ст. – перша половина XVII ст.); 2) розвиток такої відповідальності та її диференціація (друга половина XVII ст. – початок XX ст.); 3) уточнення ознак відповідного складу злочину (1922–1961 рр.; 1966–2001 рр.); 4) остаточне закріплення та виникнення потенційних моделей удосконалення відповідальності за групове порушення громадського порядку (з 2001 р. й дотепер).

За *об'єктом посягання* запропоновані наступні періоди розвитку й становлення кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку: 1) посягання на різні суспільні відносини, зокрема, на основи правопорядку (XV ст. – 1715 р.); 2) посягання на державну владу (1715–1845 рр.); 3) посягання на порядок управління (1845–1961 рр.; 1966–2001 рр.); 4) посягання на громадський порядок (з 2001 р. й дотепер).

Визначено, що кримінально-правові дослідження відповідальності за злочини проти громадського порядку та моральності (за КК УРСР 1960 р. – злочини проти громадської безпеки, громадського порядку та здоров'я населення), особливо радянського періоду, відрізняються значними декларативними положеннями. Це обґрунтовано гострою соціально-політичною спрямованістю цих злочинів. У роботі встановлено, що диференціація відповідальності за масові заворушення призвела до появи простого (не обтяженого кваліфікуючими обставинами) складу, який з часом трансформувався у групове порушення громадського порядку. Відмінність між вказаними злочинами полягало передусім у ступені суспільної небезпеки діянь.

У підрозділі 1.2. *“Відповідальність за групове порушення громадського порядку за кримінальним законодавством окремих зарубіжних країн”* міститься аналіз положень кримінального законодавства 35 зарубіжних країн різних правових сімей. Зроблено висновок, що не у всіх із проаналізованих іноземних КК передбачена відповідальність за групове порушення громадського порядку.

У більшості досліджених кримінальних законодавств зарубіжних країн відсутні будь-які подібні склади злочину, і тільки за кримінальним законодавством Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь, Республіки Грузія, Республіки Латвії, Республіки Молдови, Французької Республіки та Держави Ізраїль передбачена відповідальність за різні форми групового порушення громадського порядку.

Родовим об'єктом складів групового порушення громадського порядку визначений громадський спокій (КК Французької Республіки), громадський порядок (КК Республіки Азербайджан, КК Республіки Білорусь, КК Республіки Грузія, КК Республіки Латвія, КК Республіки Молдова) та державні й суспільні основи (КК Держави Ізраїль). В окремих КК зарубіжних країн у відповідних складах злочину передбачена й інша обов'язкова ознака об'єкта злочину – потерпілий від злочину (зокрема, представник влади – КК Республіки Азербайджан, КК Республіки Білорусь, КК Республіки Грузія, КК Республіки Молдова).

Автором визначено, що відповідні склади групового порушення громадського порядку за конструкцією можна поділити на таких чотири види: формальний (ст. 431-4 КК Французької Республіки, ст. 152 КК Держави Ізраїль), усічений (ст. 151 КК Держави Ізраїль), матеріальний (ст. 342 КК Білорусі, ст. 226 КК Республіки Латвія) та формально-матеріальний (ст. 233 КК Республіки Азербайджан, ст. 226 КК Республіки Грузія, ч. 1 ст. 285 КК Республіки Молдова). Об'єктивна сторона окремих складів злочину передбачає таку обов'язкову ознаку, як спосіб вчинення злочину (явна непокора законним вимогам представнику влади – КК Республіки Азербайджан, КК Республіки Білорусь, КК Республіки Грузія, КК Республіки Молдова).

Суб'єктом групового порушення громадського порядку визнається фізична осудна особа, яка досягла 12-річного (ст. 34 вав КК Держави Ізраїль) або 13-річного віку (ст. 122-8 КК Французької Республіки), або 14-річного віку (ст. 226 КК Республіки Грузія, ст. 226 КК Республіки Латвія, ч. 1 ст. 258 КК

Республіки Молдова), або 16-річного віку (ст. 233 КК Республіки Азербайджан, ст. 342 КК Республіки Білорусь).

Суб'єктивна сторона групового порушення громадського порядку характеризується прямим умислом. Так, у ст. 431-4 КК Французької Республіки безпосередньо вказано на умисну форму вини, а в ст.ст. 151, 152 КК Держави Ізраїль зазначена мета, що свідчить про прямий умисел.

Відповідні склади групового порушення громадського порядку за кримінальним законодавством окремих зарубіжних країн не передбачають кваліфікуючі обставини.

У роботі встановлено, що санкції правових норм за кримінальним законодавством Французької Республіки, Держави Ізраїль, Республіки Молдова, Республіки Латвія, які передбачають відповідальність за групове порушення громадського порядку, є більш суворими у порівнянні з санкцією ст. 293 КК України. Найменш м'які санкції за групове порушення громадського порядку передбачено за кримінальним законодавством Республіки Грузія, Республіки Азербайджан, Республіки Білорусь. Проведений дисертантом аналіз засвідчив про те, що санкція кримінально-правової норми, передбаченої ст. 293 КК України, є більш м'яка у порівнянні з іншими санкціями відповідних норм зарубіжного законодавства країн колишнього СРСР. Аналіз відповідних санкцій за групове порушення громадського порядку дозволив автору відмітити більш альтернативний характер окремих санкцій норм зарубіжного кримінального законодавства.

Вивчення зарубіжного досвіду щодо протидії аналізованому злочину дало підстави дисертанту: а) визначити перспективним законодавчу конкретизацію в ст. 293 КК України групи осіб, що порушують громадський порядок; б) зробити висновок про доцільність розглянути на предмет рецепції регламентацію компромісної норми в статті, яка передбачає відповідальність за групове порушення громадського порядку; в) запропонувати зміни до санкції ст. 293 КК України щодо розширення регламентації альтернативних позбавленню волі видів покарання, зокрема, таких як обмеження волі та виправні роботи.

Розділ 2 “Об’єктивні ознаки групового порушення громадського порядку” складається з двох підрозділів, які присвячені характеристиці та дослідженню об’єктивних ознак групового порушення громадського порядку.

У підрозділі 2.1. “Об’єкт групового порушення громадського порядку” розкриті основні ознаки об’єкта групового порушення громадського порядку. Визначаючи об’єкт злочину, який передбачений ст. 293 КК України, дисертант притримується позицію (І.М. Даньшин, М.Й. Коржанський, В.О. Навроцький, С.С. Яценко), за якою об’єктом вказаного злочину є громадський порядок. Автор стверджує, що родовим об’єктом злочину, передбаченого ст. 293 КК України, необхідно вважати громадський порядок як урегульовану нормами права та поставлену під охорону закону про кримінальну відповідальність сукупність суспільних відносин, що складаються у сфері забезпечення нормальних умов праці, відпочинку, побуту і спокою людей.

Узагальнюючи сформульовані в кримінально-правовій науці позиції

щодо сутності основного безпосереднього об'єкта цього злочину, дисертантом запропоновано визначати його як суспільні відносини, що регламентують порядок поведінки групи людей в громадських місцях, чим забезпечують спокійні умови життєдіяльності як окремих громадян, так і в цілому суспільства.

Обов'язковим додатковим безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 293 КК України, визначено суспільні відносини, що регламентують порядок роботи транспорту, підприємств, установ чи організацій. Факультативним додатковим безпосереднім об'єктом групового порушення громадського порядку можуть виступати життя, здоров'я, честь та гідність людей, відносини власності, громадська безпека, відносини у сфері господарської діяльності.

У підрозділі 2.2. *“Об'єктивна сторона групового порушення громадського порядку”* розкрито основні ознаки об'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 293 КК України, та визначено момент закінчення цього злочину.

Дисертантом доведено, що групове порушення громадського порядку вчиняється тільки через певні злочинні дії (форми): організацію групових дій (організація вчинення групового порушення громадського порядку або керівництво його підготовкою чи вчиненням, а також створення організованої групи (злочинної організації) для порушення громадського порядку чи керівництво нею, або забезпечення фінансування чи організація приховування злочинної діяльності такої групи (організації); активна участь у групових діях (полягає у інтенсивному виконанні особою разом з іншими учасниками групових дій вказівок організатора щодо грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи підприємств, установ чи організацій).

Дослідження матеріалів судової практики дозволило автору виробити класифікацію типових активних групових дій, до яких запропоновано віднести: заклики до громадян не виконувати вимоги представників влади; непокоря розпорядженням представників влади; створення значних перешкод для нормальної роботи підприємств, установ чи організацій; блокування роботи транспорту; незаконне пікетування; обмеження доступу громадян до громадських місць. Дисертантом аргументована позиція, що групове порушення громадського порядку є злочином з матеріальним складом. Доведено, що виділення з першого загального наслідку (грубого порушення громадського порядку) одного з його проявів (суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації) є недоцільним, відтак запропоновано останній наслідок виключити з диспозиції ст. 293 КК України.

У роботі обґрунтовано, що обов'язковими ознаками об'єктивної сторони групового порушення громадського порядку є також місце вчинення злочину (громадське місце – певна територія, до якої наявний вільний доступ та яка дозволяє реалізувати право людей на працю, відпочинок та побут) та обстановка вчинення злочину (публічно – обстановка, при якій активні учасники групових дій з прямим умислом спрямовують свою поведінку у

громадських місцях на порушення громадського порядку (зокрема, суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи або організації) таким чином, щоб все це стало зрозумілим для невизначеного кола фізичних або юридичних осіб, й спрямоване на привернення уваги громадськості чи держави до певних проблем винних осіб). Такі положення підтверджуються результатами опитування працівників ОВС (92,2 % з усіх респондентів згодні з тим, що обов'язковими ознаками об'єктивної сторони групового порушення громадського порядку є також місце та обстановка вчинення злочину).

Розділ 3 “Суб’єктивні ознаки групового порушення громадського порядку” складається з двох підрозділів, в яких досліджуються ознаки суб’єкта та суб’єктивної сторони групового порушення громадського порядку.

У підрозділі 3.1. “Суб’єкт групового порушення громадського порядку” розкрито основні ознаки суб’єкта складу злочину, передбаченого ст. 293 КК України. Дисертантом додатково обґрунтовано думку, що суб’єктом групового порушення громадського порядку визнається фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (загальний суб’єкт). Автор погоджується з окремими науковцями (В.О. Навроцький, В.Т. Дзюба), які стверджують, що суб’єкт цього злочину не може бути спеціальним.

Також автором розвинена пропозиція, яка висловлена у кримінально-правовій науці (В.В. Кузнецов) щодо передбачення в Загальній частині КК України підстави кримінальної відповідальності юридичних осіб, зокрема й за вчинення злочинів проти громадського порядку (ст.ст. 293, 294 КК України). Про зміну пріоритетів практичних працівників щодо концепції суб’єкта злочину як фізичної особи свідчить й позиція 120 респондентів (46,3 % з усіх опитаних осіб), які підтримали вказану пропозицію.

У підрозділі 3.2. “Суб’єктивна сторона групового порушення громадського порядку” визначено, що злочин, передбачений ст. 293 КК України, вчиняється тільки з умисною формою вини. Визначення змісту умислу при груповому порушенні громадського порядку залежить від видів умислу та співучасників. Дисертантом доведено, що коли винна особа вчиняє злочин, передбачений ст. 293 КК України, з визначеним (конкретизованим) умислом, то слід вести мову про прямий умисел, а якщо з невизначеним (неконкретизованим) – про непрямий.

У роботі зроблено висновок, що зміст умислу співучасників полягає в наступному: 1) організатора: особа усвідомлює, що організовує групові дії, передбачає грубе порушення громадського порядку або суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, і бажає їх настання; 2) виконавця (співвиконавця): особа усвідомлює, що бере активну участь у групових діях, передбачає грубе порушення громадського порядку або суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, і бажає їх настання; 3) підбурювача: особа усвідомлює, що викликає рішучість у інших співучасників організувати чи вчинити групове порушення громадського порядку, передбачає, що такі дії призведуть до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту,

підприємства, установи чи організації, і бажає настання вказаних наслідків; 4) пособника: особа усвідомлює, що фізично або інтелектуально допомагає іншим співучасникам організувати чи вчиняти групове порушення громадського порядку, передбачає, що такі дії призведуть до грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, і бажає або свідомо припускає настання вказаних наслідків. Обґрунтовано, що непрямий умисел може мати місце в поведінці саме пособника.

Аргументовано, що мотив, мета та емоційний стан є факультативними ознаками суб'єктивної сторони складу злочину, передбаченого ст. 293 КК України. Мотивом групових порушень громадського порядку визначено антигромадське спонукання, яке викликає в особи рішучість організувати чи приймати участь в групових протиправних діях. Мотиви вчинення групових порушень громадського порядку можуть бути різними, наприклад, корисливими, релігійними, національними, політичними тощо. Дисертантом доведено, що мета досліджуваного злочину також може бути різною: грубо порушити громадський порядок; суттєво порушити роботу транспорту, підприємства, установи чи організації; отримати матеріальну вигоду; вирішити соціальні проблеми. Встановлено, що для кваліфікації групового порушення громадського порядку слід виключити мотив та мету, які є конструктивними ознаками інших групових дій, відповідальність за які передбачена певними кримінально-правовими нормами (хуліганство).

Розділ 4 “Особливості кваліфікації та кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку” складається з двох підрозділів, в яких досліджуються відмінності даного складу злочину від суміжних складів злочинів та інших правопорушень й окремі питання звільнення від кримінальної відповідальності та її реалізації.

У підрозділі 4.1. *“Розмежування групового порушення громадського порядку з суміжними складами злочинів та іншими правопорушеннями”* визначені суміжні до групового порушення громадського порядку злочини (ст.ст. 294, 295, 296, 279, 341, 356 КК України) та адміністративні правопорушення (ст.ст. 185, 185-1 КУпАП). Автором запропоновано перелік ознак, які дозволяють відмежувати вказані діяння. Встановлено, що ст. 293 та ст. 279 КК України не знаходяться у конкуренції, а є суміжними між собою.

У роботі визначено, що головним критерієм розмежування злочину, передбаченого ст. 293 КК України, і правопорушень, передбачених ст.ст. 185, 185-1 КУпАП, є характер та ступінь їх суспільної небезпеки. Дисертантом доведено практичну важливість відмежування складів злочинів, які передбачені ст.ст. 293 та 294 КК України. Проведений історичний аналіз кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку та порівняння відповідних сучасних складів злочинів, а також виявлення істотних проблем в кваліфікації таких діянь, дозволили автору зробити висновок про доцільність об'єднання ст.ст. 293 та 294 КК України. Пропозицію про об'єднання вказаних статей підтримала й переважна більшість респондентів – 201 особа (74,4 % з

усіх опитаних працівників ОВС).

У підрозділі 4.2. “Особливості кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку” визначені перспективи звільнення від відповідальності суб’єктів злочину, передбаченого ст. 293 КК України, та сформульовані напрями вдосконалення санкції відповідної кримінально-правової норми.

Дослідження відповідних матеріалів судової та слідчої практики засвідчило факт наявності певної проблеми у розкритті інших злочинів (злочинів у сфері господарської діяльності, злочинів проти громадської безпеки тощо), які вчиняються учасниками групових порушень громадського порядку. Тому дисертантом запропонована модель компромісної норми, яка може бути передбачена в ст. 293 КК України. Така компромісна норма дозволить використати її потенціал у розкритті працівниками правоохоронних органів інших, як правило, більш тяжких злочинів. Про це, зокрема, свідчать результати проведеного автором анкетування працівників ОВС (57,1 % з усіх опитаних осіб вважають, що така законодавча пропозиція може мати місце).

Вивчення зарубіжного досвіду, а також співвідношення санкції ст. 293 КК України із санкціями суміжних складів злочинів засвідчило, що віднесення злочину, передбаченого ст. 293 КК України, до злочинів невеликої тяжкості є не виправданим. Автором обґрунтовано зміну санкції норми про відповідальність за групове порушення громадського порядку. Збільшення верхніх меж санкції злочину, передбаченого ст. 293 КК України, а також її розширення за рахунок інших видів покарання, на думку дисертанта, є перспективним напрямом удосконалення вітчизняного закону про кримінальну відповідальність у цій сфері.

ВИСНОВКИ

У **висновках** дисертації наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання, що полягає в дослідженні теоретичних і практичних питань кримінально-правової характеристики групового порушення громадського порядку, та розробці пропозицій щодо вдосконалення закону про кримінальну відповідальність. Найбільш важливими є такі висновки:

1. Основні історичні етапи становлення відповідальності за групове порушення громадського порядку зумовлені змінами об’єктивних факторів державного розвитку, правосвідомості та правової ідеології, з урахуванням національно-етнічних особливостей суспільства, і пов’язані, головним чином, з розвитком законодавства радянської епохи. Періоди розвитку й становлення кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку класифіковано за періодами розвитку вітчизняного закону про кримінальну відповідальність та за об’єктом посягання.

2. У більшості проаналізованих зарубіжних країн відсутні будь-які подібні склади злочину, і тільки за кримінальним законодавством Республіки

Азербайджан, Республіки Білорусь, Республіки Грузія, Республіки Латвія, Республіки Молдова, Французької Республіки та Держави Ізраїль передбачена відповідальність за різні форми групового порушення громадського порядку.

Вивчення зарубіжного досвіду щодо протидії досліджуваному злочину дозволило зробити такі висновки: є перспективним законодавча конкретизація в ст. 293 КК України групи осіб, що порушують громадський порядок; б) є доцільним розгляд на предмет рецепції регламентації компромісної норми в статті, яка передбачає відповідальність за групове порушення громадського порядку; є необхідними зміни до санкції ст. 293 КК України щодо регламентації альтернативних позбавленню волі видів покарання, зокрема таких, як обмеження волі або виправні роботи.

3. Родовим об'єктом групового порушення громадського порядку є урегульована норма права та поставлена під охорону закону про кримінальну відповідальність сукупність суспільних відносин, що складаються у сфері забезпечення нормальних умов праці, відпочинку, побуту і спокою людей. Основним безпосереднім об'єктом цього злочину є суспільні відносини, які регламентують порядок поведінки групи людей в громадських місцях, чим забезпечують спокійні умови життєдіяльності як окремих громадян, так і в цілому суспільства. Обов'язковим додатковим безпосереднім об'єктом злочину, передбаченого ст. 293 КК України, є суспільні відносини, що регламентують порядок роботи транспорту, підприємств, установ чи організацій. Факультативним додатковим безпосереднім об'єктом групового порушення громадського порядку є життя, здоров'я, честь та гідність людей, відносини власності, громадська безпека, відносини у сфері господарської діяльності.

4. Групове порушення громадського порядку реалізується через певні злочинні дії (форми): організацію групових дій (організація вчинення групового порушення громадського порядку або керівництво його підготовкою чи вчиненням, а також створення організованої групи (злочинної організації) для порушення громадського порядку чи керівництво нею, або забезпечення фінансування чи організація приховування злочинної діяльності такої групи (організації); активна участь у групових діях (полягає в інтенсивному виконанні особою разом з іншими учасниками групових дій вказівок організатора щодо грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи підприємств, установ чи організацій). Групове порушення громадського порядку є злочином з матеріальним складом.

Обов'язковими ознаками об'єктивної сторони групового порушення громадського порядку є також місце вчинення злочину (громадське місце – певна територія, до якої наявний вільний доступ та яка дозволяє реалізувати право людей на працю, відпочинок та побут) та обстановка вчинення злочину (публічно – обстановка, при якій активні учасники групових дій з прямим умислом спрямовують свою поведінку у громадських місцях на порушення громадського порядку (зокрема, суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи або організації) таким чином, щоб все це стало зрозумілим для невизначеного кола фізичних або юридичних осіб, й

спрямоване на привернення уваги громадськості чи держави до певних проблем винних осіб).

5. Суб'єктом групового порушення громадського порядку є фізична осудна особа, яка досягла 16-річного віку (загальний суб'єкт).

6. Установлено, що злочин, передбачений ст. 293 КК України, вчиняється тільки з умисною формою вини. Визначення змісту умислу при груповому порушенні громадського порядку залежить від видів умислу та співучасників. Якщо винна особа вчиняє злочин, передбачений ст. 293 КК України, з визначеним (конкретизованим) умислом, то слід вести мову про прямий умисел, а якщо з невизначеним (неконкретизованим) – про непрямий. Обґрунтовано, що непрямий умисел може мати місце в поведінці саме пособника.

7. Розмежування суміжних складів злочинів та адміністративних правопорушень зумовлене чіткістю встановлення розмежувальних ознак, які присутні або відсутні у відповідному діянні. У результаті дослідження ознак, за якими групове порушення громадського порядку відрізняється від інших суміжних злочинів (передбачених ст.ст. 294, 295, 296, 279, 341, 356 КК України) та адміністративних правопорушень (передбачених ст.ст. 185, 185-1 КУпАП) визначено, зокрема, такі ознаки, які характеризують: об'єкт, об'єктивну сторону, суб'єкт, суб'єктивну сторону.

Комплексний системний аналіз складів злочину, передбачених ст.ст. 293, 294 КК України, а також практики їх застосування, засвідчили існування суттєвих недоліків у їх законодавчій регламентації та дозволив зробити висновок про доцільність об'єднання відповідних кримінально-правових норм.

8. За результатами аналізу матеріалів судової практики запропоновано модель компромісної норми, яка може бути передбачена в ст. 293 КК України.

9. Сформульовані такі законодавчі пропозиції до КК України:

1) виключити ст.ст. 294 та 295;

2) ст. 293 необхідно викласти у такій редакції:

“Стаття 293. Групове порушення громадського порядку

1. Організація групових дій, що призвели до грубого порушення громадського порядку, а також участь у таких діях, –

караються виправними роботами на строк до двох років або обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк.

2. Ті самі дії, що супроводжувалися насильством над особою, погрозами, підпалами, знищенням майна, захопленням будівель або споруд, насильницьким виселенням громадян, опором представникам влади із застосуванням зброї або інших предметів, які використовувалися як зброя, –

караються позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років.

3. Ті самі дії, якщо вони призвели до загибелі людей або до інших тяжких наслідків, –

караються позбавленням волі на строк від восьми до п'ятнадцяти років.

4. Звільняється від кримінальної відповідальності за дії, передбачені частиною першою цієї статті, особа, крім організатора групового порушення

громадського порядку, яка на вимогу уповноваженої службової особи органу місцевого самоврядування чи правоохоронного органу припинила злочинні дії та активно сприяла розкриттю злочину (злочинів)”.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Олійничук Р. П. Соціально-нормативне розуміння та характерні ознаки громадського порядку / Р. П. Олійничук // Актуальні проблеми політики : Збірник наукових праць / Голов. ред. С. В. Ківалов. – Одеса : Фенікс, 2007. – Вип. 32. – С. 103–111.

2. Олійничук Р. П. Основи попередження групового порушення громадського порядку / Р. П. Олійничук // Актуальні проблеми політики : Збірник наукових праць / Голов. ред. С. В. Ківалов. – Одеса : Фенікс, 2008. – Вип. 33. – С. 201–207.

3. Олійничук Р. П. Специфічні особливості визначення суб'єкта групового злочину проти громадського порядку (ст. 293 КК України) / Р. П. Олійничук // Актуальні проблеми міжнародних відносин : Збірник наукових праць. – Випуск 75. – [Частина II (в двох частинах)]. – К. : Київський національний університет ім. Тараса Шевченка ; Інститут міжнародних відносин, 2008. – С. 270–278.

4. Олійничук Р. П. Відмежування групового порушення громадського порядку від суміжних злочинів / Р. П. Олійничук // Форум права. Електронне наукове фахове видання. – 2009. – № 2. – С. 301–308 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. :

<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2009-2/09orpvcz.pdf>.

5. Олійничук Р. П. Кримінально-правова характеристика групового порушення громадського порядку / Р. П. Олійничук // Часопис Академії адвокатури України. Електронне наукове фахове видання. – 2009. – № 2 (3). – С. 1–6 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн. :

<http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Chaau/2009-2/09orppgp.pdf>.

6. Олійничук Р. П. Об'єктивні та суб'єктивні ознаки групового порушення громадського порядку / Р. П. Олійничук // Вісник Донецького національного університету. – Серія В : Економіка і право. – 2009. – № 2. – С. 369–373.

7. Олійничук Р. П. Визначення окремих ознак об'єктивної сторони групового порушення громадського порядку / Р. П. Олійничук // Митна справа. – 2010. – № 1 (67). – Ч. 2. – С. 239–243.

8. Олійничук Р. П. Наукові підходи до дефініції “громадський порядок” як соціально-правового явища / Р. П. Олійничук // Всеукраїнська науково-практична конференція “Формування правової держави в Україні. Проблеми і перспективи” : Збірник тез допов. на наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 11 квітня 2008 р.) / Міністерство освіти і науки України, ТНЕУ, Юридичний факультет, Рада молодих вчених. – Тернопіль : Тернограф, 2008. – С. 559–567.

9. Олійничук Р. П. Проблемні аспекти кримінально-правової охорони громадського порядку / Р. П. Олійничук // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції “Актуальні проблеми та узагальнення національного та світового наукового досвіду в напрямку бачення шляхів реформування правової системи України”. Перші юридичні читання : Збірник наукових статей за матеріалами Міжнар. наук.-практ. конф. – Луцьк, 2008. – С. 168–172.

10. Олійничук Р. П. Соціальна обумовленість кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку / Р. П. Олійничук // Розвиток України в ХХІ столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми : Збірник тез доп. V міжнарод. науково-практичної інтернет-конф. (м. Тернопіль, 30 жовтня 2009 р.) ; [секція 5–8]. – Тернопіль : СПД Созанський А. М., 2009. – С. 188–190.

11. Олійничук Р. П. Перспективи звільнення від кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку / Р. П. Олійничук // Проблеми кримінально-правових наук: історія, сучасність, міжнародний досвід (пам’яті професора П. П. Михайленка) : Тези доп. наук.-теорет. конф. – К. : Київський нац. ун-т внутр. справ, 2009. – С. 105–107.

12. Олійничук Р. П. Порівняльний аналіз кримінального законодавства пострадянських країн щодо групового порушення громадського порядку / Р. П. Олійничук // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 70-річчю Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника “Правова політика Української держави”. – [Т. 2 ; 19–20 лютого 2010 р., м. Івано-Франківськ]. – Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2010. – С. 266–268.

АНОТАЦІЯ

Олійничук Р.П. Кримінально-правова характеристика групового порушення громадського порядку. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2011.

Дисертація є першим в Україні комплексним дослідженням питань кримінально-правової характеристики групового порушення громадського порядку. Розглянуто історичні та порівняльно-правові аспекти регламентації кримінальної відповідальності за групове порушення громадського порядку. Проаналізовано термінологічні та змістові ознаки цього злочину. Досліджено проблемні й суперечливі питання об’єктивних і суб’єктивних ознак групового порушення громадського порядку. Проведено відмежування діянь, передбачених ст. 293 КК України, від суміжних складів злочинів та інших правопорушень. Аргументовано необхідність розширення санкції ст. 293 КК України за рахунок інших видів покарання. Виявлено певні недоліки в конструкції окремих правових норм та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення національного кримінального законодавства.

Ключові слова: громадський порядок, громадський спокій, публічність, група осіб, групове порушення громадського порядку, масові заворушення, хуліганство, кримінально-правова характеристика.

АННОТАЦІЯ

Олійнычук Р.П. Уголовно-правова характеристика групового порушення общественного порядка. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.08 – уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право. – Национальная академия внутренних дел, Киев, 2011.

Диссертация есть первым в Украине комплексным исследованием вопросов уголовно-правовой характеристики группового нарушения общественного порядка.

Рассмотрены исторические и сравнительно-правовые аспекты регламентации уголовной ответственности за групповое нарушение общественного порядка. Проанализированы терминологический и содержательный признаки этого преступления. Исследованы проблемные и противоречивые вопросы объективных и субъективных признаков. Сформулированы авторские определения понятий “общественный порядок”, “общественное место”, “публичность”.

Родовым объектом группового нарушения общественного порядка определены урегулированные нормами права и поставленные под охрану закона об уголовной ответственности совокупность общественных отношений, которые складываются в сфере обеспечения нормальных условий труда, отдыха, быта и спокойствия людей. Основным непосредственным объектом этого преступления выступают общественные отношения, которые регламентируют порядок поведения группы людей в общественных местах, чем обеспечивают спокойные условия жизнедеятельности, как отдельных граждан, так и в целом общества.

Предложена авторская классификация типичных групповых действий при групповом нарушении общественного порядка. Исследован момент окончания преступления. Обосновывается положение, что преступление, предусмотренное ст. 293 УК Украины, необходимо отнести к материальным составам преступления.

В диссертации аргументировано, что преступление, предусмотренное ст. 293 УК Украины, может совершаться только с умыслом. Установлено, что определение содержания умысла при групповом нарушении общественного порядка зависит от видов умысла и соучастников. Если виновное лицо совершает преступление, предусмотренное ст. 293 УК Украины, с определенным (конкретизированным) умыслом, то следует говорить про прямой умысел, а если с неопределенным (неконкретизированным) – про косвенный умысел. Обосновано, что косвенный умысел может иметь место в поведении именно пособника.

В результате исследования признаков, которыми групповое нарушение общественного порядка отличается от других смежных преступлений (ст.ст. 294, 295, 296, 279, 341, 356 УК Украины) и административных правонарушений (ст.ст. 185, 185-1 КУоАП) определены, в частности, такие признаки, которые характеризуют: объект, объективную сторону, субъект, субъективную сторону.

Аргументирована необходимость расширения санкции ст. 293 УК Украины за счет других видов наказания. По результатам анализа материалов судебной практики предложена модель компромиссной нормы, которую следует предусмотреть в ст. 293 УК Украины.

Выявлены определенные недостатки в конструкции отдельных правовых норм и сформулированы предложения относительно усовершенствования уголовного законодательства Украины.

Комплексный системный анализ составов преступления, предусмотренных ст.ст. 293, 294 УК Украины, а также практики их применения выявил наличие существенных недостатков в их законодательной регламентации и позволил сделать вывод о целесообразности объединения соответствующих уголовно-правовых норм.

Ключевые слова: общественный порядок, общественное спокойствие, публичность, группа лиц, групповое нарушения общественного порядка, массовые беспорядки, хулиганство, уголовно-правовая характеристика.

SUMMARY

Oliynychuk R.P. Criminal-legal characteristics of group breach of the public order. – *Manuscript.*

Thesis on acquiring an academic degree of the Candidate of Legal Sciences in specialty 12.00.08 – Criminal Law and Criminology; Criminal and Executive Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2011.

The dissertation is the first complex research of questions of the criminal-legal characteristics of group breach of the public order in Ukraine. The historical and comparative-legal aspects of regulation of responsibility for group breach of the public order are considered. The paper contains analysis of terminological and content characteristics of this crime. Problematic and contradictory questions of objective and subjective signs of group breach of the public order in Ukraine are researched. The differentiation of the actions defined in the art. 293 of the Criminal Code of Ukraine and the other crimes as well as violations of law is made. The necessity of making the sanction in the art. 293 of the Criminal Code of Ukraine broader at the expense of applying other types of punishment is argued. Certain negative factors in the construction of some legal norms are revealed and the suggestions on improving the national criminal legislation are formulated.

Key words: public order, public peace, publicity, group of individuals, group breach of the public order, mass disturbances, hooliganism, criminal-legal characteristics.